

ELS CORS DE CLAVÉ I L'OBRRERISME

Enric Olivé i Serret

Sens dubte que una de les manifestacions de culturalització més importants, al costat de la lectura en veu alta, ha estat sempre el cant. Amb el naixement de les organitzacions obreres s'escampen arreu d'Europa els ja tradicionals grups populars de cant. Però ara aquests marxaran al darrera de l'estendard d'una associació obrera, barrejant els cants tradicionals amb els que faran referència al món urbà, industrial i obrerista.

A Catalunya aquesta manifestació cultural-popular (difícilment podrem qualificar-la, com veurem, d'exclusivament obrera) és impulsada per Anselm Clavé (1824-1874). Diguem d'antuvi que no existeix cap biografia seriosa sobre A. Clavé i cap treball rigorós sobre l'organització coral que va crear. No obstant això, comptem amb tres textos de caràcter apologètic que corresponen a periodistes o publicistes com Vidal i Valenciano, D. Guansé i J.M. Poblet.

Com relata D. Guansé, Clavé en el seu llibre de mort reconeixia com a objectiu de les seves corals el fet de «moralitzar i instruir la classe obrera». En el mateix sentit s'expressa Caballé i Clos en la seva *Barcelona de antaño* en traçar un quadre del corista claverià: «Al corista de Clavé clàssico, castizo, le conozco como a mi mismo. Y le admiro con ilimitada admiración. Su idealidad abarca tres términos: familia, trabajo y Clavé. Las canciones aprendidas sirven para arrullar a los hijos pequeños y endulzan las horas de pesada labor. Con el ensayo evita la taberna y el lupanar. Con el concierto, goza de estética emoción, primitiva muchas veces, y proporciona a los suyos ratos de honesto solaz y esparcimiento (...) Profesa la reli-

gión del coro y sus principios políticosociales son los que esparciera el Gran Clavé en la letra de sus composiciones corales.»

Anys més tard a la mort de Clavé, quan la seva organització coral es trobava en plena divisió interna, *La Aurora. Organo de la Asociación de los Coros de Clavé*, explicitava el sentit de la primera coral fundada pel Mestre: «era para la clase obrera como la aurora que al nacer el día prodiga sus puros resplandores despertando al mundo del sueño en que reposa, y que lo consiguió, testigo es la clase obrera que a impulsos de tan benéfica obra despertó de la ignorancia en que se hallaba sumida por desgracia en aquella época». (*La Aurora*, gener 1890).

Fins aquí la imatge que el propi Clavé o els seus continuadors donaven del seu moviment coral, però ¿quina era la seva idiosincràsia, el seu edifici ideològic, en cas d'existir? Si ens atenem a *El Libro del Obrero*, publicat per a repartir entre els participants al Gran Festival de 1862, hem de convenir en afirmar la presència i predomini de la «carcúndia» més pura. Podem llegir, per exemple, entre les «reglas cardinales en la educación del obrero» que no se'ls ha d'alimentar amb «exageradas y bastardas pretensiones» (Leopoldo Feu). O aquell altre: «que Clara no ama a su prometido... Ya le amará cuando sea su esposa. El trato y la compañía engendran el amor. ¿Se aman por ventura desde el primer día todos los que se casan?» (Antonio Altadill)

Un altre participant en *El libro del Obrero*, Cornet i Mas, com la resta de participants en el llibre, manifesten un total allunyament i un engegament absolut davant la realitat de la classe obrera: «Sin embargo, no podemos prescindir de

manifestar que mientras la clase obrera atienda más a la satisfacción de los goces materiales que al perfeccionamiento de su parte moral e intelectual, sucederá siempre que los hijos, con ser simples agentes de las máquinas, pasaran en los talleres los años de su infancia que debieran dedicar a su instrucción y educación respectiva, pues la mayor parte de los padres solo ven el mezquino salario que les da el niño al fin de la semana, sin acordarse de que dándole a su debido tiempo una solida instrucción y una educación lo más esmerada posible podrá un día devolverle con usura esa miserable cantidad que hoy deje de exigirle».

Amb tot no hi ha dubte que bona part de la classe obrera catalana acceptà i s'il·lusionà amb el projecte claverià, i crec que per diverses raons:

La primera perquè significava un allunyament de la política, tal com comentava el col·laborador proper de Clavé, B. Carcasona, l'opinió del qual recull satisfet Max Nettlau interpretant-la com l'instint proletari al que li repugna «*déjà depuis longtemps à l'alliance avec les fédéraux*».

La segona perquè excitava la fibra sentimental obrera per la via de la realitat diferencial catalana, a través de la llengua, el folklore, i també de la capacitat catalana per la industrialització, objecte de suposat orgull popular. D'aquesta manera cal interpretar l'èxit innegable de les Corals de Clavé, fins i tot en sectors totalment oposats a aquell reaccionarisme del *Libro del Obrero* i el rerafons que comportava. Així, en l'homenatge als Començats de París que els anarquistes organitzaren a Barcelona el març del 1886, al Teatre Ribas, hi intervingueren les Corals de Clavé

Anselm Clavé segons una fotografia publicada a *La Llumanera de Nova York*.

que interpretaren obres del mateix mestre, com «Los Pescadores», «Pel Juny la falç al puny», i «La Maquinista», interpretacions que segons Acracia «*excitaban el entusiasmo de aquella inmensa reunió de trabajadores, que al ver la escena ocupada por las sociedades corales y sintiendo la belleza artística, aplaudían frenéticamente a aquellos trabajadores artistas que les hacían vibrar las más delicadas fibras del sentimiento*».

I, en tercer lloc, perquè era una de les poques oportunitats que els obrers tenien de gaudir d'una activitat lúdica. Una manifestació que en els seus orígens podia tenir un cert to conservador, i fins i tot reaccionari, però que els seus objectius podien ser assumits per bona part de la classe obrera, fins i tot la més radicalitzada, com reconeixia *La Tramontana*, de Josep Lluçan quan ja en el seu segon número del 26 de febrer del 1881 homenatjava Clavé i la seva obra. No únicament

això sinó que l'exemple de les Corals de Clavé foren imitades per múltiples societats obreres d'arreu de Catalunya que no tenien res a veure amb aquelles. Així, per exemple, a *Los Desheredados*, publicació anarquista de Sabadell hom pot seguir un reguitzell de notícies referents a grups corals d'inspiració més o menys àcrates, com «Els Fatchendes», «Nuevo Quinteto», «La Americana», «Els Fabets», «Nuevo quinteto de la Juventud desheredada», «Los festayres».

No obstant això, hom considerava que les cançons claverianes representaven un món rural decrepit, mentre que el món urbà generava un altre tipus de cançó popular més d'acord amb el tarannà obert i liberal de barri obrer. Així ho expressa Casas Vila: «Però totes aquestes cançons eren la pagesia i Barcelona res tenia a veure ni amb la Mari-Agnetta, ni amb la filla del marxant, ni amb la pastoreta, ni amb totes les harmonies d'en Clavé.

El cuplet, en canvi, és la ciutat, i de la ciutat, lo més típic i lo més recent, lo més sentimental i lo més frívol, *Les Caramelles* i *La Modistita*, *Els Tres Tombs* i *El Carrer d'Aribau*.» (J. Casas Vila, *Cuplets i Cançons*, Barcelona, 1920, p. 3)

Ara bé, el que queda per esbrinar, i aquest és el moll de la qüestió, és si les corals de Clavé poden ser considerades cultura obrera, en tant que considerem aquesta com a traducció d'uns esquemes de vida, d'una escala de valors, d'unes ambicions, etc. O si simplement són el resultat de la força d'un líder nat com fou Clavé, que recull els esquemes de les classes dirigents del moment i els situa en el llenguatge popular. O tal vegada, ¿aquesta és la història de la suposada cultura popular? ◀

ENRIC OLIVÉ I SERRET
Professor d'Història Contemporània a la Universitat de Barcelona